

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Вступ. В умовах воєнного стану та великої міграції населення значної актуальності набувають питання дослідження мінімальної заробітної плати (далі – МЗП) як інструменту фінансової політики держави. Активні воєнні дії на території України призвели до негативних наслідків не тільки з погляду тимчасової втрати частини промислових територій та загибелі громадян, а й до прискорення інфляційних процесів, зростання рівня цін та перерозподілу значних бюджетних коштів на цілі оборони, що загостило питання соціального захисту головного фактору функціонування економічної системи – трудових ресурсів. З іншого боку, МЗП суттєво впливає на рівень надходжень до державного бюджету через податок на доходи фізичних осіб та єдиний соціальний внесок [1], тобто навіть витрати бюджету на оплату праці в державному секторі та функціонування критичної інфраструктури частково повертаються та сприяють фінансовій стабільності. До того ж грамотна фінансова політика держави щодо питань встановлення МЗП у воєнний час є важливим фактором детінізації економіки, утримання кваліфікованих кадрів всередині країни та планування повоєнного відновлення країни. Особливого значення набуває й узгодження національної політики МЗП з процесами європейської інтеграції та забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств на тлі значних економічних викликів воєнного часу.

Мета роботи – на основі системного підходу проаналізувати основні національні та європейські тенденції використання мінімальної заробітної плати як інструменту фінансової політики в Україні та країнах Європи.

Основна частина. Економічна категорія мінімальної заробітної плати в новітній історії відіграє важливу роль у фінансовій політиці багатьох країн світу. З одного боку, МЗП виконує функції ефективного інструменту боротьби з бідністю серед працюючого населення, яка гарантує, що навіть низькокваліфіковані робітники отримують дохід, достатній для задоволення їхніх базових потреб [2; 3]. Це відповідає основним принципам соціальної справедливості та забезпечує гідність праці як фундаментальної цінності розвинених суспільств. З іншого, – МЗП є механізмом зменшення соціальної нерівності та перерозподілу доходів. Такий механізм сприяє формуванню середнього класу, стимулює внутрішнє споживання товарів та послуг.

Тому згідно з визначенням Міжнародної організації праці, МЗП – це мінімальний розмір винагороди, яку роботодавець зобов'язаний виплачувати працівникові за виконану ним роботу протягом певного періоду, що не може бути зменшений колективним або індивідуальним договором [4].

Загалом існує 2 основні підходи до встановлення МЗП:

1. Законодавчий механізм (зустрічається у більшості країн світу) – передбачає такі варіанти реалізації:

- встановлення єдиної національної ставки МЗП;
- встановлення регіональних ставок МЗП;
- встановлення ставок МЗП залежно від галузі, професії, віку працівників або розміру підприємств.

2. Договірний механізм – передбачає відсутність загальнонаціонального показника МЗП, встановленого законодавчо, але мінімальні стандарти оплати праці оформлено системою галузевих колективних договорів (наприклад так звані країни Скандинавії – Данія, Швеція, Фінляндія, а також Італія та Австрія).

Варто згадати, що до початку повномасштабних бойових дій МЗП в Україні була еквівалентна 196 дол. США, що перевищувало аналогічний показник у росії (166 дол. США) та білорусі (158 дол. США) [5]. Щодо поточного рівня МЗП в Україні, то станом на 1 січня 2025 р. він становить 8 000 грн, і законодавчо було передбачено 3 етапи його подальшого зростання в поточному році:

- з 1 квітня – до 9 100 грн;
- з 1 липня – до 10 100 грн;
- з 1 жовтня – до 11 184 грн.

Звісно, що така тенденція має компенсувати інфляційні втрати домогосподарств і підтримати їх в умовах воєнного стану, але, на жаль, рівень МЗП в Україні значно відстає від країн ЄС.

Так, у січні 2025 р. найнижчий рівень МЗП в країнах ЄС складав 551 євро у Болгарії. Ще 9 країн ЄС мали цей показник на позначці менше 1 000 євро – Угорщина (707 євро), Латвія (740 євро), Румунія (814 євро), Словаччина (816 євро), Чехія (826 євро), Естонія (886 євро), Мальта (961 євро), Греція (968 євро) та Хорватія (970 євро). А лідерами в ЄС за рівнем МЗП більше 1 500 євро на місяць стали 6 економічно розвинених країн: Франція (1 802 євро), Бельгія (2 070 євро), Німеччина (2 161 євро), Нідерланди (2 193 євро), Ірландія (2 282 євро) та Люксембург (2 638 євро). Відповідно в інших країнах ЄС рівень МЗП знаходиться в діапазоні 1 000–1 500 євро [6].

Висновки. Отже, МЗП є важливим економічним інструментом, який одночасно забезпечує соціальний захист працівників і стимулює економічне зростання через підтримку купівельної спроможності населення. В Україні спостерігається поступове підвищення МЗП, що відображає прагнення держави підтримати домогосподарства в умовах воєнного стану та компенсувати інфляційні втрати. Проте, незважаючи на позитивну динаміку, український показник МЗП значно відстає від європейських країн, що підкреслює необхідність подальшого наближення українських стандартів оплати праці до європейських.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes: collective monograph. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.

2. Zherlitsyn D. M., Kuzheliev M. O., Nechyporenko A. V. Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)*. 2019. Vol. 10. Spec. iss. 1. P. 379–383.

3. Кужелєв М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України*: зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 березня 2020 р.). Ірпінь, 2020. С. 42–44.

4. What is a minimum wage. Definition and purpose. *International Labour Organization*. 2015. URL: <https://www.ilo.org/resource/11-definition-and-purpose>

5. Мінімальна заробітна плата як інструмент економічної політики та державна соціальна гарантія. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/minimalna-zarobitna-plata-yak-instrument-ekonomichnoyi-polityky-ta>

6. Now available: first 2025 data for minimum wages. *Eurostat*. 2025. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250410-2>

Лоїк Р. В.

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ОСНОВА АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Вступ. У сучасних умовах цифрової трансформації світової економіки інтелектуалізація набуває ключового значення як стратегічний напрям розвитку національної економіки. В Україні, де актуальним залишається завдання забезпечення стійкості зростання та підвищення конкурентоспроможності, саме розвиток інтелектуального капіталу, впровадження високих технологій і створення інноваційної інфраструктури мають стати основою активізації інноваційно-інвестиційних процесів. Формування економіки знань вимагає комплексного переосмислення ролі науки, освіти, цифрових платформ і механізмів фінансування інновацій як рушіїв сталого розвитку, зокрема після перемоги у війні.

Мета роботи – обґрунтування ролі інтелектуалізації економіки як ключового чинника активізації інноваційно-інвестиційних процесів в Україні та визначення стратегічних пріоритетів розвитку економіки знань в умовах цифровізації та глобальної конкуренції.

Основна частина. Зауважимо, що інтелектуалізацію людського капіталу розуміють як процес поступового підвищення інтелектуального рівня шляхом синтезу інформації, знань, а також умінь і навичок окремої особи. Цей процес здійснюється для адаптації до сучасних умов господарювання та досягнення соціально-економічного ефекту. Водночас типовим результатом інтелектуалізації є створення, формування та накопичення людського та інтелектуального капіталу, які є визначальними для ефективності будь-якої діяльності, безумовно враховуючи її специфіку [3]. Такий підхід може бути екстрапольований на тлумачення інтелектуалізації економіки загалом.

Після початку повномасштабної війни в Україні роботодавці зіткнулися з новими викликами в управлінні людським капіталом. Неприятливі умови його